

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2022.97.7>

УДК 81'42

КОНЦЕПТИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В НОВІТНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ

КРАВЕЦЬ

Лариса Вікторівна,

доктор філологічних наук,
професор, кафедра філології,
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II,
площа Кошута, 6, м. Берегове,
Закарпатська обл., 90200;
e-mail: kravets.larysa@kmf.org.ua
ORCID: 0000-0002-5486-0642

Larysa

KRAVETS,

Doctor of Philological Sciences,
professor, Department of Philological,
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute,
Kossuth square, 6, Beregszász,
Transcarpathia, 90200, Ukraine;
e-mail: kravets.larysa@kmf.org.ua

У статті обґрунтовано, що вживання релігійних концептів у мові художньої літератури осмислене, відповідає авторським намірам і підпорядковане художнім завданням. Їх актуалізація залежить від багатьох чинників, але одні з основних – кризова ситуація, відбита в темі твору, та світогляд автора. Визначено основні групи концептів християнської культури в українській поезії періоду війни, з'ясовано способи вербалізації. Доведено, що концепти християнської культури як емоційно-сміслові згустки колективної пам'яті, духовної культури поглиблюють зміст поетичних текстів, апелюючи до загальнолюдських цінностей, викликаючи широкий спектр асоціацій.

Ключові слова: *концепти християнської культури, тексти української поезії, українська лінгвокультура, експресивність тексту.*

Християнство за тривалий час свого існування справило потужний вплив на розвиток світової культури загалом й української зокрема. Біблія та інші християнські тексти визначили формування естетичних засад давньої української літератури й стали невичерпним джерелом для творчості українських письменників нової доби. Через художнє індивідуально-авторське переосмислення концептів християнської культури митці передавали власне розуміння

базових законів світоустрою і сутності буття, трактували минуле й сучасне, моделювали майбутнє. Біблійні тексти наснажували творчість давньоукраїнських письменників Г. Сковороди, І. Вишенського, І. Величковського, Л. Барановича; спрямовували на художні пошуки й мистецько-філософські узагальнення українських митців XIX ст. П. Гулака-Артемівського, М. Костомарова, П. Куліша, Т. Шевченка, Ю. Федьковича, М. Старицького, І. Франка, Лесю Українку; були джерелом натхнення для авторів XX ст. О. Олесь, М. Зерова, М. Рильського, П. Тичини, Є. Маланюка, В. Симоненка, Л. Костенко та ін. Художня рецепція образно-символічної, мовно-естетичної системи Святого Письма на всіх етапах розвитку української літератури відзначається різноманітністю та оригінальністю, сформованою впливом релігійних, національно-культурних й історичних чинників у взаємодії із глибоко особистісними, сокровенними переживаннями й індивідуальним досвідом кожного з авторів.

Смислотворчий і діалогічний потенціал Святого Письма з новою силою проявився в новітній українській поезії періоду російсько-української війни. За словами Т. Галіка, «коли в просторі суспільного життя виникають сильні емоції (а це завжди відбувається в кризових ситуаціях), секуляризована мова не має належної сили, щоб їх виразити. У мові політиків і тих, хто доволі далекі від особистої віри та релігійної етики, спонтанно з'являються релігійні поняття, викликаючи з “колективного несвідомого” сугестивні образи». Їх актуалізація залежить від багатьох чинників, але один із основних – кризова ситуація. Сучасна поетична рецепція християнських текстів зберігає тяглисть національної літературної традиції і водночас характеризується численними різнотипними інноваціями. За словами митця: *У біблій війни нові почато глави, / Прости нам, Отче наш, крізь лайку – молитві, / Ми встаємо з колін і легіони слави / По-княжому ідуть з дияволом на ви...* (Б. Томенчук).

Поетичні рядки, народжені під час війни, за словами М. Савки, це – трансформація болю [Савка]. Роздумуючи про поезію серед вибухів і руйнувань, серед смертей і страждань, український поет О. Сливинський схарактеризував її як сито: «Поезія – це сито [...] Те, що вона може робити, – це просіювання пережитого так, аби воно набувало значення універсального

досвіду. Ось що таке “сито”» [Сливинський]. Звернення до християнських концептів у поетичних текстах – один із способів формування «значення універсального досвіду», яке виникає в результаті взаємодії релігійних значень і смислів та життєвого досвіду автора, його екзистенційних переживань.

Мистецька рецепція християнських концептів у поезії війни різноманітна за формою і способом уживання, за реалізованим змістом і функційною значущістю, за частотністю актуалізацій. Зафіксовані одиниці поділяємо на групи (1) концепти Бога, Святого Духа, Ісуса Христа, Діви Марії та біблійних осіб (Симон, Пилат, Іуда, Св. Петро), (2) біблійні топонімічні концепти, (3) концепти міфічних істот (ангели, звір; тварини), (4) концепти предметів (хрест, тридцять срібняків, чаша). Закономірно, що найуживанішими в новітній українській поезії є концепти першої і другої груп, менш уживані концепти третьої і четвертої груп. Найбільше фіксуємо їх у текстах Сергія Жадана, Богдана Томенчука, Михайла Жайворона, Мар’яни Савки, Катерини Калитко.

Одним із ключових в українській лінгвокультурі є концепт *Бог*: «...у художньому мовопросторі українського красного письменства практично кожен майстер слова звертається до образу Бога або до проблеми богошукування» [Голобородько 2017: 86]. Цей концепт – один із найскладніших, оскільки акумулює численні властивості, реалізація яких залежить від контексту. Репрезентантами концепту в новітній поезії є традиційні для української християнської лінгвокультури номінації *Бог*, *Господь*, *Отець*, а також нерозривне словосполучення *Цар небесний*. Уживають їх із узвичаєними означеннями, які підсилюють урочистість, виражають глибоку віру, шану: *Всевишній Отець*, *Отче вишній*, *любий Отче*, *праведний*. В усталеному звертанні *Отче наш* присвійний займенник під впливом контексту часто відновлює експресивність, конкретизує зміст, акцентуючи не тільки прихильність Бога до всіх людей, які вірять у нього, а й прихильність, близькість до українського народу: *Отче наш! / Боже України білисуверенної!* (О. Герасим’юк).

В умовах екзистенційної загрози багато сучасних українських митців різних поколінь звертаються до *Бога* як всемогутнього, справедливого й милосердного заступника, джерела правди,

істини, акцентуючи віру в його допомогу українському народу та несправедливість розпочатої росіянами війни: *І відкриється Бог – / і закрий від нечисті небо* (М. Жайворон). Апелювання до культурно-історичної пам'яті в поетичному тексті підкреслює понад тисячолітню тяглість історії українців: *З нами Бог і боги, / Що з правіку братами по крові нам стали* (М. Жайворон). У широкому лінгвокультурному вимірі тут йдеться про дохристиянську і християнську історію становлення української нації. Асоціативно-образною інтерпретацією слів *з нами Бог* можна вважати рядки: *І зійшов на Землю розгніваний Бог / В кольорах синьо-жовтої тоги...* (Б. Томенчук). Характеризувальне означення *розгніваний*, дієслово *сходити* та кольори українського прапора в одязі Бога актуалізують слова *з нами Бог*.

Традиційним для християнської лінгвокультури є звертання до Бога з проханням про допомогу. Проте у віршах періоду війни фіксуємо наполегливий заклик до Бога активно діяти, який виражають дієслова у формі наказового способу: *То підводься, Боже, і військо скликай на битву, / підіймай могильні плити над цвинтарними посівами* (К. Калитко). Із цього не випливає, що ліричний герой повністю покладається на волю Бога – він тільки потребує підтримки вищих сил, як наприклад, у творі Богдана Томенчука: *Ти вже нарешті прокинешся, Боже? / Ми ж і за Тебе ідемо на ви... / Вірую, віруєш – ми переможем... / Стань перед нами і благослови*. Заклик до діяльності й водночас невдоволення відсутністю відчутної підтримки вищої сили виражає питальне речення, що містить прислівник із семантикою нетерпіння *нарешті* у сполученні з дієсловом *прокинешся*, тобто *'станеш активним, діяльним'*. Наступні рядки сповнені твердої впевненості у правоті дій захисників і непохитної віри в перемогу.

У багатьох текстах акцентовано силу, милість, любов Бога: *Боже, страхи такі навіть не снились, / Ти ще не бачив такої орди, / Царю небесний, яви свою милість, / Стань оборонно у наші ряди* (Б. Томенчук); *Ми свого Бога назвали любов'ю... / Він – ніби небо у чаші терпкій...* (Б. Томенчук); *коли пролітає ракета / тоді на якусь мить / можна побачити в небі / нове сиве пасмо / у волоссі Бога* (І. Андрус'як). Ці концептуальні ознаки в умовах війни проєкціюють і на людину, яка живе в умовах війни,

аналогізуючи її з Богом: *Мій бог формує всю ніч батальйони, / Прицільно стріляє, веде бої. / Мій бог толерує мої прокльони / І протирає скельця свої. / Мій бог не ховається поза спину, / Він над дітьми розстеляє покров. / Мій бог скуповує кровоспинне / Й стає у чергу здавати кров. / Мій бог не може поки що спати, / Коли вся країна на варту встає. / Мій бог дозволяє мені не прощати / І називати усе як є* (М. Савка). Мар'яна Савка, вживаючи слово *Бог*, що означає надприродну духовну сутність, у поєднанні з лексикою, яка стосується повсякденних дій людини, зображує пересічну людину милосердною і непохитною у важких випробуваннях, а також наводить на думку, що божественна допомога виявляється і в простих буденних, але необхідних справах. Зауважимо, що слово *бог* написано, всупереч чинним нормам, з малої літери. Це опосередковано вказує на те, що йдеться про узагальнений образ людини. Авторка без зайвої пафосності звеличує українських людей, які борються за свою Батьківщину. Прийом аналогізації людини з Богом застосовує також Олег Каданов: *перед тим як зайти у місто / господь одягає бронік і шолом / читає псалми / набиваючи магазин / псалом п'ять сорок п'ять / бронebійний*. Автор називає воїна, який звільняє місто від окупантів, «*господь*», акцентуючи його роль як спасителя, а патрони уподібнює Псалмам, які читають у складних обставинах, у випробуванні з вірою в їхню захисну силу: «*псалом п'ять сорок п'ять*» – автоматний патрон 5,45 із бронebійними властивостями. Ще рішучіша в образно-емоційному слові Катерина Калитко, лірична героїня якої заявляє: *Не знаю іншого бога, крім війська, що суголосне широковживаному слогану «Вірю в ЗСУ»*.

У поетичних текстах періоду війни актуалізують також образ Бога-Сина: *...Боже, а Ти був тоді у Бучі? / Кажеш, просто в Маріуполь біг? / В Тебе теж буває неминучість, / Що не встиг... Старався, та не встиг? / Кажеш, Христе, про щоку? Я – проти... / Вперті ми, але такі, як є... / Розумію... Час такий... Голгота / Знов своя у Тебе настає...* (Б. Томенчук). Наведений фрагмент завершує віршовий текст, у якому йдеться про страждання ліричного героя через насильницьку смерть коханої під час війни. У розкритті його психоемоційного стану автор кількаразово вживає слово *господи* як вигук і лише

у прикінцевих рядках звертається до Бога. Богдан Томенчук зображує Ісуса Христа як дуже заклопотану людину, яка має нагальні справи та не встигає їх зробити, що контрастує з ustalеним трактуванням Бога як всемогутнього. Ключову роль у формуванні цього змісту відіграють дієслова *біг, старався, не встиг*. Ужиті назви географічно віддалених українських міст, які потерпали від жорстокості ворога в перші дні російсько-української війни (*Буча, Маріуполь*), опосередковано вказують на авторське художнє коригування усталеної думки про всюдисущість Бога. Рядки, у яких однозначно й рішуче відкинуто християнську формулу непротилежності злу насильством (*Кажеши, Христе, про щоку? Я – проти...*), акцентують непохитне прагнення українців захищати себе і свою країну від ворога. Довершує картину війни актуалізація образу-символу Голготи, який пов'язаний з образом Ісуса Христа і передає трагізм, складність і цивілізаційну значущість сучасних подій в Україні.

Концепт Голгота (варіант правопису – Голгофи) показовий також для творів Михайла Жайворона: *На голгофі війни розпинають наш рід / Самозвані брати і незвані іуди*. У розгорнутій метафорі автор аналізує біблійні страждання Ісуса Христа із стражданнями українських людей під час російсько-української війни. Образ самозваних братів – це образ росіян, які за російсько-радянською версією називають себе братнім народом українців, а незвані іуди – зрадники.

Аналогізація подій в Україні під час війни з біблійною історією уможливила актуалізацію образу Симона, якого римські воїни присилювали нести хреста Ісусу під час його сходження на Голгофу. Олександр Ірванець переінтерпретує цей образ, пов'язуючи із потребою України в допомозі, та конкретизує його означенням *європейський*, яке вказує на реальний денотат: *Який європейський Симон / Поможє нам нести хреста?* Фразеологізм *нести (свій) хрест* нагадує про дорогу страждань Ісуса і має значення *'терпіти труднощі'*. Наведений контекст сприяє реалізації і прямого значення, і переносного.

Значущість України, яка стала щитом для Європи, стримуючи навалу ворогів, акцентує Богдан Томенчук, вживаючи іменник *Бог* і дієслово *благати* у предикативній конструкції

(*благає Бог*), а не об'єктному словосполученні (*благати Бога*): *Жахаються невиспані світи... / І так укотре, втомлена Вітчизно, / Благає Бог: А хто, якщо не ти?* (Б. Томенчук).

Війна з її жахіттями справляє руйнівний вплив на психіку, викликає екзистенційні роздуми про Бога, сенс життя, життєві цінності та пріоритети. Це відбивають рядки: *хто ти мій боже? з чийх образів? / бог незворушності і терезів? / бог рівнодення? бог супокою? / як ти живеш із печаллю такою?* (М. Савка). Низка неповних питальних речень оприявнює прагнення ліричної героїні Мар'яни Савки досягнути Бога, трансцендентне, зрозуміти закони світоустрою. Водночас травмована війною психіка викликає болісні переживання і трансформацію моралі, що передає у своєму творі Марина Пономаренко: *Чоловік питає: «Отче, що кажуть у вашій книжці про війни? / Ця війна зробила мене жахаюче вільним. / Бога немає, отче, і це першопричина свободи. / Якщо ви вірите в нього – милосердного, білобородого, / Передайте йому каяття, перекажіть, що від мене. / Передайте також – я більше не братиму полонених». / Чоловік іде. / Кроки його важкі, замість серця – кривавий згусток. / Священник дивиться в книжку. В середині пусто.* Оксиморон *жахаюче вільний* вказує на зміну психіки людини в бойових умовах, які дезавуюють закони суспільної моралі. Військовий на сповіді у священника заперечує існування Бога (*Бога немає, отче*), і лише рядки *«Якщо ви вірите в нього (...), Передайте ...»* виражають надію на існування Бога як втілення справедливості, джерела ціннісних (моральних) норм, потребу очищення. У ширшому розумінні це означає, що втрата віри за надскладних обставин не заперечує потребу у вірі як такій.

Війна за право бути загострює прагнення до боротьби й викликає глибоке переосмислення концепту *Бог* і християнських світоглядних засад, які видаються беззаперечними в мирний час: *Отче наш... Ти ще esi на небеси? / Що значить нині ім'я Твоє, / Коли це вже не Царство Твоє? / Де в ньому воля Твоя? / Біль наш насущний дав нам днесь / І не простив нам провини їхні, / Хліби роздавши винуватцям нашим... / То ж прости нам спокусу нашу / Прийти по душі їхні з оцього болю... / Господи, н'ємо сю прогірклу чашу, / Із тіла зойку, з винарні бою... / Вірую...* (Б. Томенчук). Перебу-

дова форми головної християнської молитви зумовлює появу нового експресивно інтенсифікованого змісту. Автор змінює комунікативну спрямованість речень (оптативні речення трансформує в питальні і стверджувальні), трансформує зміст, надаючи тексту медитативно-філософського характеру та виражаючи глибокі болісні шукання істини. Експресивного забарвлення прикінцевим рядкам тексту надає біблійний образ *прогіркої чаші* як символу невідворотності страждань і водночас самовідданості, увиразнений генітивними метафорами *тіло зойку, винарня бою*, референційно співвіднесеними з війною. Ліричний герой звертається до Бога як зріла цілісна особистість, зберігаючи шанобливість і віру, він демонструє непохитну волю.

На основі тексту молитви «Отче наш» Олена Герасим'юк вибудовує індивідуальну поетичну молитву, пройняту вірою в Бога, тривогою за українських бійців, страхом і водночас лютю на ворогів. Авторка поєднує слова молитви зі словами, які реалізують зміст воєнного характеру, не уникаючи й обсценної лексики: *Отче наш! / Нехай буде царство, і сила, і воля твоя, / лише б не стріляли по нас*. Переформулює усталені рядки або утинає їх, продовжуючи словами, що мають знижене стилістичне забарвлення, оскільки стосуються воєнних буднів: *Отче наш, дай наказ і робочі БеКа! / Хай же збудеться воля Твоя на нашій землі. / Даруй нам втрати на обхідні листи, / і у смутні дні, / і у темні дні, / а від нечистого ми вбережемось самі*. Контраст та експресія, яку він спричиняє, виопуклюють реалії війни, акцентують потреби людини в умовах бойових дій, а головне – передають психоемоційний стан ліричної героїні на полі бою.

Концепт *Богородиця* в новітній українській поезії функціонує незалежно від концепту *Бог*, проте певний зв'язок усе ж зберігає. У новітній переінтерпретації образу *Богородиці* простежуємо як тяглість української поетичної традиції, перегуки із творчістю класиків української літератури, так і тенденції, властиві нинішній добі, виявляємо індивідуально-авторський світогляд. За словами Г. Сюті, «лінгвокогнітивну специфіку біблійних імен як точкових цитат Святого Письма визначає їх чіткий зв'язок із певними прецедентними ситуаціями,

у яких закладено змістово-ціннісні основи їхнього вживання як мовно-естетичних знаків духовної культури, вербалізаторів певних фрагментів сакральних знань, які в масовій свідомості мовців мають однореферентні асоціації» [Сюта 2013: 90]. Ім'я *Матері Божої* в українській лінгвокультурі корелює з поняттями *любов, терпіння, віра*, що посилює актуальність образу в новітньому поетичному дискурсі. Водночас слово-образ *Богоматері* допомагає розкрити трагедію війни, страждання жінок, матерів.

Образ *Богоматері* в новітній поезії репрезентують номінації *Богородиця, Діва, Діва Марія, Мадонна, Марія*. Більшість зафіксованих актуалізацій образу узагальнено характеризують означення *земна*, що розкриває їх референтну співвіднесеність, адже йдеться про українських жінок: *Земна Марія нам втирала лиця / І цілувала стопи наших ніг...* (Б. Томенчук). Здебільшого цей образ узагальнений і реалізується у трьох аспектах: (1) як образ української жінки, матері; (2) образ України; (3) образ Богородиці: *Іде по згарищу війни / Марія, ніби Україна... / В димах світи і Назарет... / Над Вифліємом не зоріє... / Крізь блискавиць щербате Зет / Йде Україна, як Марія... / Простоволоса аж до сліз* (Б. Томенчук).

До біблійної історії спрямовує поетична збірка Сергія Жада-на «*Життя Марії*», заголовок якої суголосний із назвою християнських збірників «*Життя святих*». Основна тема збірки – війна, яка виопуклює людські та суспільні вади, породжує нові соціальні проблеми, спричиняє духовну й моральну кризи. Для назви автор обирає нейтральне загальноживане слово *життя* та поєднує його з популярним християнським ім'ям *Марія*, перефокусовуючи тим увагу читача з високого на профанне. Ім'я *Марія* насамперед співвідноситься з образом Діви Марії, але в контексті збірки воно позначає жінку, що живе земним життям, а в ширшій перспективі асоціюється з Україною.

Актуалізований у поезії періоду війни також концепт *звір* – Звір Апокаліпсису – страхітлива істота, що протистоїть Богові; одна із назв антихриста в Новому Завіті. У книзі Одкровення згадано два звірі, один із них має 7 голів і 10 рогів. Із цим біблійним звіром аналізує ворога Василь Махно: *звірина із якою зустрілись ми / в десять рогів та сім голів*. Через цей

образ автор розкриває неймовірну жорстокість російських військових, майже біблійні масштаби їх злодіянь в українських містах.

Із концептом біблійного *звіра* корелює концепт *пекла*, який у тексті означає неймовірні страждання та допомагає в лаконічній емоційно-образній формі передати муки людей під час війни: *Тільки б пройти крізь пекло! / І залишити бісів / глибоко у землі* (М. Жайворон). Олександр Ірванець, протиставляючи *пеклу* образи *золотоверхого Києва* та міст, що стали форпостом столиці, акцентує незламність українців: *Світе-світе, гарно ж ти нас кинув! / Та у пеклі цих страждань-терпінь / Все ж стоїть золотоверхий Київ, / Буча, і Гостомель, і Ірпінь* (О. Ірванець).

Отже, концепти християнської культури – це емоційно-сміслові згустки колективної пам'яті, духовної пам'яті, які поглиблюють зміст поетичних текстів, апелюючи до загальнолюдських цінностей, викликаючи широкий спектр асоціацій. Актуалізація та переінтерпретація цих концептів допомагає передати трагізм подій, важких випробувань, які випали на долю українського народу, і водночас підтримати та надихнути людей. Уживання їх у поетичних текстах засвідчує бібліоцентричність мовомислення українських авторів.

Галік Т. Християнство на III світовій війні. URL: <https://zbruc.eu/node/111875>

Голобородько К. Поетична персоналізація концепту *БОГ* у лінгвосвідомості Олександра Олеся. *Український світ у наукових парадигмах*. Харків: ХІФТ, 2017. Вип. 4. С. 86–92.

Савка М. «Ми – люди, які борються за ці цінності, а не просто стріляють». URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_mi-lyudiyaki-boryutsya-za-ci-cinnosti-a-ne-prosto-strilyayut-poetesa-maryana-savka/1102927

Сливинський О. Література надзвичайного стану. URL: <https://chytomo.com/literatura-osoblyvoho-chasu-ostap-slyvynskij-pro-poeziiu-pid-chas-vijny/>

Сюта Г. Типологія і функції біблійних цитат в українській поетичній мові XX ст. *Українська мова*. 2013. № 4. С. 82–92.

REFERENCES

Halik, T. (2022). Christianity in World War III. URL: <https://zbruc.eu/node/111875> (in Ukr.).

Holoborodko, K. (2017). Poetic personalization of the concept of GOD in the linguistic consciousness of Oleksandr Oles. *Ukrainian world in scientific paradigms*, 4, 86–92. Kharkiv: HIFT (in Ukr.).

Savka, M. (2022). “We are people who fight for these values, not just shoot”. URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_mi-lyudi-yaki-boryutsya-za-ci-cinnosti-a-ne-prosto-strilyayut-poetesa-maryana-savka/1102927 (in Ukr.).

Siuta, H. (2013). Typology and functions of biblical quotations in the Ukrainian poetic language of the 20th century. *Ukrainian language*, 4, 82–92 (in Ukr.).

Slyvynskyi, O. (2022). Literature of an extraordinary state. URL: <https://chytomo.com/literatura-osoblyvoho-chasu-ostap-slyvynskij-pro-poeziiu-pid-chas-vijny/> (in Ukr.).

Статтю отримано 28.11.2022

Larysa Kravets

CONCEPTS OF CHRISTIAN CULTURE IN RECENT UKRAINIAN POETRY

During its long existence, Christianity had a powerful influence on the development of world culture in general and Ukrainian culture in particular. The Bible and other Christian texts determined the formation of the aesthetic foundations of ancient Ukrainian literature and became an inexhaustible source for the creativity of Ukrainian writers of the new era. Today’s tragic events actualized in the country’s cultural space religious texts of various genres and themes, which in the literary and artistic sphere became a powerful source of language and expressive means, as well as new contents and ideas.

The modern poetic reception of Christian texts preserves the durability of the national literary tradition and at the same time is characterized by numerous different types of innovations. Through the concepts of Christian culture, their reinterpretation, the authors convey the tragedy of the events, the difficult trials that once again

befell the fate of the Ukrainian people, and at the same time support and inspire people. The recorded units are divided into groups (1) concepts of God, the Holy Spirit, Jesus Christ, the Virgin Mary and biblical figures (Simon, Pilate, Judas, St. Peter), (2) biblical toponymic concepts, (3) concepts of mythical creatures (angels, beast; animals), (4) object concepts (cross, thirty pieces of silver, cup). It is natural that the concepts of the first and second groups are the most used in modern Ukrainian poetry, and the concepts of the third and fourth groups are less used. The artistic reception of Christian concepts in war poetry is diverse in terms of form and method of use, realized content and functional significance, and frequency of actualizations. Despite the differences in the stylistic and worldview-aesthetic direction of the artists' creativity, they have in common an appeal to Christianity as the spiritual core of national culture.

Concepts of Christian culture are emotional and meaningful clots of collective memory, spiritual culture, which deepen the content of poetic texts, appealing to universal values, evoking a wide range of associations. The actualization and reinterpretation of these concepts helps convey the tragedy of the events, the difficult trials that befell the Ukrainian people, and at the same time support and inspire people. Their use in poetic texts testifies to the bibliocentricity of the linguistic thinking of Ukrainian authors.

Key words: concepts of Christian culture, texts of Ukrainian poetry, Ukrainian linguistic culture, expressiveness of the text.